

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 15.9.2006
KOM(2006) 508 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI
DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO**

**Opracowanie rolno-środowiskowych wskaźników monitorowania włączenia
problematyki ochrony środowiska do wspólnej polityki rolnej**

{SEK(2006) 1136}

1. WPROWADZENIE

Niniejszy komunikat stanowi inicjatywę Komisji i przedstawia działania podjęte w zakresie opracowywania wskaźników monitorowania włączenia problematyki ochrony środowiska do wspólnej polityki rolnej (WPR).

Niniejszy komunikat opisuje polityczny kontekst opracowywania wskaźników rolno-środowiskowych, analizuje potrzebę ich stworzenia w odniesieniu do trwającego procesu reformowania WPR oraz dokonuje oceny postępów w tej dziedzinie, a także określa kluczowe wyzwania i działania na przyszłość. Na podstawie wspomnianych elementów Komisja uznała, że w celu sprostania rosnącym wymaganiom polityki istnieje potrzeba dalszego opracowania, wzmocnienia i konsolidacji systemu informacyjnego w zakresie monitorowania włączenia problematyki ochrony środowiska do WPR, w szczególności poprzez ustanowienie niezmiennej i stabilnej procedury zarządzania nim.

Do komunikatu dołączono dokument roboczy służb Komisji, który opisuje w sposób bardziej szczegółowy prace nad opracowywaniem i zestawianiem wskaźników rolno-środowiskowych oraz zawiera główne wnioski i dokonuje analizy propozycji ujętych w niniejszym komunikacie.

2. KONTEKST POLITYKI DLA OPRACOWYWANIA WSKAŹNIKÓW ROLNO-ŚRODOWISKOWYCH

Rada Europejska na spotkaniu w Cardiff (czerwiec 1998 r.) zatwierdziła zasadę włączenia wymiaru środowiskowego do wszystkich polityk wspólnotowych. Podkreśliła także istotne znaczenie opracowania odpowiednich wskaźników środowiskowych w celu oceny wpływu różnych sektorów gospodarczych, w tym również rolnictwa, na stan środowiska naturalnego oraz znaczenie monitorowania postępów czynionych w zakresie włączenia problematyki ochrony środowiska do polityki.

Rada Europejska na posiedzeniu w Helsinkach (grudzień 1999 r.) przyjęła strategię włączenia wymiaru środowiskowego do WPR. Strategia ta określa cele w zakresie wody, użytkowania gruntów, gleby, zmian klimatycznych i jakości powietrza, a także krajobrazu i różnorodności biologicznej, podkreślając, że ochrona zasobów naturalnych jest kluczowym elementem zrównoważonego rozwoju rolnictwa w perspektywie długoterminowej. W konkluzjach Rada ustanowiła wymóg regularnego raportowania postępów w oparciu o wskaźniki rolno-środowiskowe.

Rada Europejska na posiedzeniu w Göteborgu (czerwiec 2001 r.) zatwierdziła Strategię zrównoważonego rozwoju UE¹, która zawiera wymóg uwzględnienia wpływu wszystkich polityk na gospodarkę, społeczeństwo i środowisko naturalne w procesie podejmowania decyzji. Rada Europejska przyjęła także konkluzje Rady ds. Rolnictwa (kwiecień 2001 r.) dotyczące włączania problematyki ochrony środowiska oraz zrównoważonego rozwoju do WPR, jednocześnie zachęcając Komisję do regularnego monitorowania i oceny strategii Rady. Wezwała również Komisję do dalszych działań zmierzających do dopracowania zestawu wskaźników rolno-środowiskowych oraz zdefiniowania wymogów statystycznych dla tych wskaźników.

¹ COM(2001) 264, „Zrównoważona Europa dla lepszego świata: strategia zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej”.

W odpowiedzi na wnioski Rady Komisja opublikowała dwa komunikaty. Pierwszy z nich „Wskaźniki do celów włączenia problematyki ochrony środowiska do wspólnej polityki rolnej” (Indicators for the Integration of Environmental Concerns into the Common Agricultural Policy)² określił zestaw 35 wskaźników rolno-środowiskowych oraz przedstawił ramy analityczne ich opracowania.

Drugi komunikat „Statystyczne dane niezbędne do opracowania wskaźników monitorowania włączenia problematyki ochrony środowiska do WPR” (Statistical Information Needed for Indicators to Monitor the Integration of Environmental Concerns into the CAP)³ dopracował koncepcję wskaźników i określił potencjalne źródła danych oraz informacje niezbędne do praktycznego zastosowania wskaźników.

Wspomniane komunikaty Komisji stanowiły podstawę koncepcyjną projektu IRENA (Indicator Reporting on the Integration of Environmental Concerns into Agriculture Policy – oparta na wskaźnikach sprawozdawczość w zakresie włączenia problematyki ochrony środowiska do wspólnej polityki rolnej), którego realizacja rozpoczęła się we wrześniu 2002 r. Projekt ten, którego celem było opracowanie zestawu wskaźników rolno-środowiskowych, został zakończony pod koniec 2005 r.

Odnowiona Strategia zrównoważonego rozwoju UE, przyjęta przez Radę Europejską w czerwcu 2006 r., potwierdziła potrzebę włączenia zagadnienia zrównoważonego rozwoju do procesów podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach. Należy tego dokonać poprzez wspieranie spójności polityk wspólnotowych i zagwarantowanie podejmowania ważnych decyzji politycznych z uwzględnieniem ich wpływu gospodarczego, społecznego i ekologicznego.

3. WŁĄCZENIE PROBLEMATYKI OCHRONY ŚRODOWISKOWA DO WPR

3.1. Postępy w zakresie włączenia problematyki ochrony środowiska do WPR

Rolnictwo zagospodarowuje znaczną część terytorium Unii Europejskiej⁴, przez co odgrywa istotną rolę w ochronie wspólnotowych zasobów środowiska przyrodniczego. W ciągu wieków rolnictwo przyczyniało się do tworzenia i zachowania szerokiej gamy pół-naturalnych siedlisk i krajobrazów wiejskich, które charakteryzuje różnorodność przyrodnicza i które wspierają zróżnicowane społeczności wiejskie.

Rolnictwo europejskie uległo znaczącym zmianom w ciągu ostatnich kilku dekad i będzie się nadal zmieniać w przyszłości. Rozwój technologiczny (np. ulepszone środki ochrony roślin, poprawa jakości materiału siewnego i szlachetniejsze rasy zwierząt gospodarskich) umożliwił rolnikom zwiększenie plonów, dzięki czemu rolnictwo stało się bardziej konkurencyjne. Jednak zmiany w sposobie użytkowania gruntów i zmiany w praktykach rolniczych, związane ze specjalizacją i przejściem na rolnictwo intensywne, miały także negatywny wpływ na zasoby wodne, glebę, powietrze, różnorodność biologiczną i siedliska. Jednocześnie zaniechanie działalności rolniczej na terenach marginalnych, spowodowane czynnikami społecznymi i gospodarczymi, stanowi poważne zagrożenie dla środowiska rolniczego i krajobrazów wiejskich.

² COM(2000) 20 z 26 stycznia 2000 r.

³ COM(2001) 144 z 20 marca 2001 r.

⁴ Ponad 40% powierzchni 25 państw UE zajęte jest przez gospodarstwa rolne.

Ostatnie reformy WPR stanowiły odpowiedź na podwójne wyzwanie dotyczące zmniejszenia oddziaływania rolnictwa na środowisko przyrodnicze oraz wsparcia świadczenia usług związanych ze środowiskiem przez rolnictwo.

Od roku 1992 WPR była stopniowo dostosowywana tak, aby lepiej sprostać celowi zrównoważonego rozwoju. W tym celu rozpoczęto podstawowy proces reform, który w zamierzeniu miał spowodować przejście od polityki opartej na podtrzymywaniu cen i wspieraniu produkcji do polityki bezpośredniego wsparcia dochodów i środków rozwoju obszarów wiejskich. Kolejnym etapem tego procesu było opracowanie pakietu reform Agenda 2000, który określił cele WPR. Obejmowały one nie tylko poprawę konkurencyjności rolnictwa UE, zagwarantowanie bezpieczeństwa i jakości żywności oraz stabilizację dochodów w rolnictwie, lecz także uzyskanie korzyści ekologicznych, poprawę stanu krajobrazu wiejskiego oraz wsparcie konkurencyjności obszarów wiejskich na terenie Unii Europejskiej.

Reforma WPR z 2003 r.⁵ podjęła kwestię włączenia problematyki środowiskowej do WPR. Wzmocniła wiele środków zachęcających do użytkowania gruntów oraz działań spełniających wymogi ochrony zasobów środowiska przyrodniczego zarówno w pierwszym filarze (polityka rynkowa i dochodowa), jak i w drugim (polityka rozwoju obszarów wiejskich).

Środki podejmowane w ramach pierwszego filaru obejmują przede wszystkim oddzielenie płatności od produkcji, obowiązkową wzajemną zgodność oraz modulację. Oddzielenie większości płatności bezpośrednich od produkcji powoduje spadek atrakcyjności bodźców zachęcających do produkcji intensywnej, która zwiększa zagrożenia dla środowiska naturalnego. Wzajemna zgodność oznacza, że przyznanie pełnej kwoty płatności bezpośrednich zależy od przestrzegania licznych ustawowych wymogów dotyczących zarządzania w całym gospodarstwie rolnym, w tym norm środowiskowych. Na beneficjentach płatności bezpośrednich spoczywa także obowiązek utrzymania całego obszaru rolniczego w dobrym stanie rolniczym i ekologicznym. Modulacja umożliwia przeniesienie wsparcia z pierwszego do drugiego filaru, co może doprowadzić do zwiększenia budżetu dostępnego na realizację działań rolno-środowiskowych.

Reforma rynku tytoniu, oleju z oliwek, bawełny i chmielu z 2004 r. oraz reforma rynku cukru z 2005 r. potwierdziły kierunek, jaki obrała WPR w 2003 r.

Drugi filar obejmuje wiele środków zachęcających do ochrony środowiska rolniczego. Nowe rozporządzenie w sprawie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013⁶ łączy działania w zakresie ochrony środowiska z celami szóstego wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego⁷. Strategiczne wytyczne Wspólnoty⁸ określają trzy priorytetowe obszary działań zmierzających do poprawy stanu środowiska naturalnego i obszarów wiejskich: różnorodność biologiczna, ochrona i rozwój systemów rolnictwa i leśnictwa oraz tradycyjnych krajobrazów

⁵ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1782/2003 z 29 września 2003 r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników (Dz.U. L 270 z 21.10.2003, str. 1).

⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz.U. L 277 z 21.10.2005, str. 1).

⁷ Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego (Dz.U. L 242 z 10.9.2002, str. 1).

⁸ Decyzja Rady 2006/144/WE z dnia 20 lutego 2006 r. (Dz.U. L 55 z 25.2.2006, str. 20).

wiejskich o wysokich wartościach przyrodniczych, woda i zmiany klimatyczne. Najważniejsze nowe środki przewidują większe wsparcie rolników na obszarach Natura 2000 i innych obszarach o wysokich wartościach przyrodniczych. Zachowano środki wsparcia dla obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania oraz dla działań rolno-środowiskowych. W przyszłości wzajemna zgodność będzie także obowiązywać większość środków w dziedzinie ochrony środowiska.

W wyniku reform WPR konieczne stało się lepsze monitorowanie rozwoju rolniczych systemów produkcyjnych i strategii użytkowania gruntów na poziomie regionalnym oraz wpływu tego rozwoju na środowisko naturalne. Nawet jeżeli inne wskaźniki na poziomie UE (np. wskaźniki strukturalne, wskaźniki dotyczące zrównoważonego rozwoju, wskaźniki rozwoju obszarów wiejskich) oraz wskaźniki innych organizacji międzynarodowych (np. OECD, Konwencja o różnorodności biologicznej) zawierają pewne wskaźniki rolno-środowiskowe, niezbędny jest zestaw wskaźników ukierunkowany na pomiar postępów we włączaniu problematyki ochrony środowiska do WPR. Tylko w ten sposób można będzie ocenić wpływ decyzji politycznych, określić niedociągnięcia w obecnych środkach oraz potrzeby w zakresie stworzenia nowych inicjatyw politycznych, a także, w razie konieczności, lepiej ukierunkować i dostosować środki do warunków lokalnych.

3.2. Konieczność określenia wskaźników rolno-środowiskowych celem wsparcia procesu polityki

Włączenie problematyki ochrony środowiska do WPR jest procesem dynamicznym, który wymaga regularnego monitorowania. Kluczowym narzędziem monitorowania są wskaźniki rolno-środowiskowe. Mogą one służyć do wielu celów polityki:

- dostarczania informacji na temat obecnego stanu i wprowadzanych zmian do środowiska rolniczego;
- śledzenia wpływu rolnictwa na środowisko naturalne;
- oceny wpływu polityki rolnej i ekologicznej na zarządzanie środowiskiem w gospodarstwach rolnych;
- dostarczania informacji w procesie podejmowania decyzji politycznych dotyczących rolnictwa i ekologii;
- prezentacji związku rolnictwa ze środowiskiem naturalnym ogółowi społeczeństwa.

Spójny system wskaźników rolno-środowiskowych musi uwzględniać pozytywny i negatywny wpływ rolnictwa na środowisko oraz odzwierciedlać różnice regionalne w strukturach gospodarczych i warunkach naturalnych. W ten sposób stanie się cennym źródłem informacji w procesie oceny polityki rolnej pod kątem jej udziału w ochronie zasobów środowiska przyrodniczego, od których zależy przyszłość rolnictwa i ogółu społeczeństwa.

4. POSTĘP W ZAKRESIE OPRACOWYWANIA WSKAŹNIKÓW ROLNO-ŚRODOWISKOWYCH

4.1. Projekt IRENA

Celem projektu IRENA było opracowanie i zestawienie dla 15 krajów UE 35 wskaźników rolno-środowiskowych określonych w komunikatach Komisji

COM(2000) 20 i COM(2001) 144 na odpowiednich poziomach geograficznych oraz, w miarę możliwości, na podstawie istniejących źródeł danych.

Projekt IRENA przyniósł następujące rezultaty:

- 1) 40 arkuszy danych na temat wskaźników⁹ i odpowiednich zestawień danych obejmujących 42 wskaźniki i podwskaźniki;
- 2) *Sprawozdanie dotyczące wskaźników*, w którym dokonano analizy wpływu rolnictwa na środowisko naturalne na podstawie wyników pomiarów wskaźników oraz opisano postępy w zakresie opracowywania i zestawiania wskaźników rolno-środowiskowych;
- 3) *Sprawozdanie z oceny oparte na wskaźnikach* dotyczące włączenia problematyki ochrony środowiska do WPR, w którym dokonano oceny przydatności systemu wskaźników do oceny polityki; oraz
- 4) *Sprawozdanie z oceny*, który analizuje wdrożenie projektu IRENA, dokonuje oceny wskaźników i wykorzystanych źródeł danych oraz określa obszary przyszłych działań.

4.2. Kluczowe wyniki w zakresie opracowywania wskaźników

Projekt IRENA przyczynił się do znacznych postępów w zakresie opracowywania wskaźników rolno-środowiskowych na poziomie UE-15, w szczególności na poziomie koncepcyjnym, w zakresie określania źródeł danych oraz opracowywania zestawień danych. Załącznik 1 do dokumentu roboczego służb Komisji zawiera wykaz 42 wskaźników i podwskaźników oraz podaje ich definicje, źródła danych, geograficzny poziom raportowania oraz stosowane szeregi czasowe.

Główne wyniki można podsumować w następujący sposób:

- spośród 42 (pod)wskaźników 11 oceniono jako użyteczne, 30 jako potencjalnie użyteczne, a tylko jeden z nich został uznany za wskaźnik o potencjalnie niskiej użyteczności. Jednak w obrębie każdej z tych grup wskaźniki znajdują się na różnych etapach wdrożenia (patrz sekcja 6);
- około 1/3 wskaźników jest oparta na danych na poziomie regionalnym (NUTS¹⁰ 2 i 3). Niemal 2/3 stanowią wskaźniki na poziomie krajowym. Kilka wskaźników z dziedziny stan/wpływ opracowano na podstawie danych modelowanych lub studiów przypadków;
- w kontekście skali czasowej, około połowa wskaźników stosuje szeregi czasowe. Osiemnaście wskaźników obejmuje okres od 1990 do 2000 r.

Ponadto projekt IRENA pozwolił zdobyć gruntowną wiedzę i doświadczenie w zakresie technicznych możliwości opracowywania wskaźników i ich interpretacji. Zebrano wiele informacji na temat stanu warunków środowiskowych związanych z rolnictwem i tendencji w ich rozwoju oraz na temat możliwych środków prowadzących do włączenia problematyki ochrony środowiska do polityki.

⁹ Mimo iż komunikat COM(2000) 20 określa 35 wskaźników, niektóre z nich podzielone są na podwskaźniki. Ponadto, na prośbę państw członkowskich, dodano wskaźnik emisji amoniaku do atmosfery.

¹⁰ Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych.

Projekt IRENA umożliwił nawiązanie ścisłej współpracy i wymianę informacji w zakresie wskaźników rolno-środowiskowych między Komisją, Europejską Agencją Środowiska (EEA) i państwami członkowskimi. Te ostatnie¹¹ dostarczyły cennych informacji na temat arkuszy danych wskaźników oraz sprawozdania dotyczącego wskaźników, w szczególności w zakresie koncepcji wskaźników, jakości danych i sposobu ich prezentacji.

5. WYZWANIA DLA DALSZYCH PRAC NAD WSKAŹNIKAMI ROLNO-ŚRODOWISKOWYMI

Podczas realizacji projektu IRENA w przypadku niektórych wskaźników stwierdzono istnienie pewnych ograniczeń:

- 1) braki w arkuszach danych określonych wskaźników dotyczące harmonizacji (np. prowadzenie gospodarstw rolnych), jakości danych (np. różnorodność genetyczna), zasięgu geograficznego (np. jakość wody) i/lub dostępności szeregów czasowych (np. obszary zajęte pod uprawę produktów organicznych);
- 2) modele stanowiące podstawę obliczeń niektórych wskaźników wymagają starannego opracowania pod kątem metodologicznym lub dalszego zatwierdzenia (np. erozja gleby, jakość gleb);
- 3) niektóre wskaźniki wymagają dopracowania pod względem konceptualnym (np. prowadzenie gospodarstw rolnych, stan krajobrazu, tereny rolnicze o wysokiej wartości przyrodniczej).

Ograniczenia te nie zmieniają faktu użyteczności wskaźników dla analizy rolno-środowiskowej. Wskazują raczej na konieczność prowadzenia dalszych prac nad wskaźnikami w celu poprawy koncepcji, jak i podejść metodologicznych, ulepszenia metod gromadzenia danych, ewentualnego opracowania nowych zestawów danych oraz poprawy/zatwierdzenia istniejących narzędzi modelowania.

Wskaźniki projektu IRENA, w oparciu o stopień ich opracowania, można podzielić na trzy kategorie (patrz także tabela w Załączniku):

- A. wskaźniki operacyjne, dla których istnieją opracowane koncepcje i pomiary, oraz dla których dostępne są dane na poziomie krajowym, a w razie konieczności, na poziomie regionalnym;
- B. wyraźnie zdefiniowane wskaźniki, które nie osiągnęły jeszcze pełnego potencjału informacyjnego z powodu braku danych na poziomie regionalnym lub danych ujednoliconych, bądź ze względu na braki w podejściu do modelowania, na którym zostały oparte;
- C. wskaźniki, które wymagają gruntownego dopracowania w celu osiągnięcia pełnego potencjału operacyjnego. Kategoria ta obejmuje wskaźniki wymagające dopracowania pod względem konceptualnym i metodologicznym oraz wskaźniki, w odniesieniu do których istnieje potrzeba poprawy jakości istniejących danych, zgromadzenia nowych danych lub dalszego opracowania i zatwierdzenia modeli, na których są oparte.

¹¹

Grupa robocza „Rolnictwo i środowisko naturalne” Eurostat, w połączeniu z grupą ds. rolnictwa przy EOG-EIONET, stanowiła forum konsultacyjne z państwami członkowskimi w zakresie projektu IRENA.

Ponadto zachodzi konieczność poszerzenia zakresu wskaźników tak, aby obejmowały one również nowe państwa członkowskie.

6. WYZWANIA NA PRZYSZŁOŚĆ: DALSZE PRACE NAD WSKAŹNIKAMI ROLNO-ŚRODOWISKOWYMI

Na podstawie wspomnianych wyżej elementów można określić trzy kluczowe wyzwania w dla przyszłych prac nad wskaźnikami rolno-środowiskowymi UE:

- zawężenie zestawu wskaźników IRENA przy jednoczesnym wzmocnieniu ich znaczenia dla celów polityki;
- konsolidacja wybranego zestawu wskaźników, poszerzenie ich zakresu na nowe państwa członkowskie oraz skorygowanie istniejących braków;
- ustanowienie stałej i stabilnej procedury dla celów długoterminowego funkcjonowania systemu wskaźników.

6.1. Zawężenie zestawu wskaźników IRENA oraz wzmocnienie ich znaczenia dla celów polityki

W świetle ograniczeń koncepcyjnych i technicznych niektórych wskaźników, należy dokonać krytycznego wyboru wskaźników, które mają zostać zachowane w wykazie i dopracowane.

Głównym kryterium wyboru jest znaczenie wskaźników jako narzędzia informacyjnego w procesie tworzenia polityki. W tym kontekście należy zauważyć, że monitorowanie włączenia problematyki ochrony środowiska do polityki obejmuje kilka poziomów analizy i oceny. W ramach ogólnej strategii integracji pod uwagę brane są przykładowo określone środki sektorowe, horyzontalne instrumenty polityczne, programy rozwoju obszarów wiejskich itp. Dokonywanie analizy na tak różnych poziomach wymaga spójnego zestawu wskaźników rolno-środowiskowych, które uwzględniają różnorodność regionalną systemów produkcji rolnej (np. specjalizacje, struktury produkcji i metody uprawy) oraz ich pozytywny i negatywny wpływ na różne zasoby środowiska przyrodniczego. Ponadto powinna istnieć możliwość dostosowania całego zestawu wskaźników do przyszłych potrzeb polityki, przykładowo w odpowiedzi na zmiany w gospodarce wodnej, nowe środki WPR bądź tendencje w szerszym kontekście społeczno-gospodarczym.

Obecnie rozważa się włączenie niektórych wskaźników rolno-środowiskowych do Wspólnych Ram Monitorowania i Oceny dla programów rozwoju obszarów wiejskich na okres 2007–2013. Takie wspólne wskaźniki uwzględniają priorytetowe kwestie w zakresie ochrony środowiska, tzn. różnorodność biologiczną oraz obszary o wysokiej wartości przyrodniczej, wodę i zmiany klimatyczne¹².

Kolejnym kryterium wyboru wskaźników, które mają zostać zachowane w wykazie, jest techniczna możliwość ich opracowania. Projekt IRENA wykazał, że niektóre wskaźniki są zbyt złożone lub ich opracowanie wymagałoby nadmiernych inwestycji w zasoby.

¹²

Te wskaźniki to: populacja gatunków ptaków krajobrazu rolniczego, obszary o wysokiej wartości przyrodniczej, bilans składników pokarmowych brutto oraz produkcja energii odnawialnej.

Wreszcie, proponuje się, aby w przyszłości niektóre wskaźniki IRENA zostały przekształcone na podwskaźniki elementów, z którymi są ściśle związane.

Aby móc monitorować włączenie problematyki ochrony środowiska do polityki na różnych poziomach oraz w oparciu o prowadzone do tej pory prace, Komisja proponuje:

- zachowanie głównego zestawu 28 wskaźników, obejmującego 26 wskaźników opracowanych w ramach projektu IRENA oraz dwa wskaźniki dotyczące nowych kwestii rolno-środowiskowych (patrz tabela w Załączniku).

6.2. Konsolidacja wybranego zestawu wskaźników, poszerzenie ich zakresu na nowe państwa członkowskie oraz skorygowanie istniejących braków

Ogólnie rzecz biorąc, projekt IRENA osiągnął zamierzony cel, którym było wykorzystanie istniejących i łatwo dostępnych informacji i danych rolno-środowiskowych na poziomie UE-15. Obecnie ważną kwestią jest zachowanie wybranego zestawu wskaźników, aktualizacja odpowiednich baz danych oraz poszerzenie zakresu wskaźników na nowe państwa członkowskie.

Należy jednak również przewyciężyć ograniczenia, które w chwili obecnej zmniejszają potencjał informacyjny niektórych wskaźników. W tym celu, w trakcie okresu przejściowego, należy podjąć odpowiednie działania w zakresie dopracowania wskaźników pod względem koncepcyjnym i metodologicznym oraz pod względem gromadzenia niezbędnych danych lub uzyskania lepszego dostępu do istniejących danych, w szczególności na poziomie regionalnym. W tym kontekście konieczny jest pełny udział i zaangażowanie państw członkowskich, które są ostatecznie odpowiedzialne za zbieranie danych.

Komisja proponuje podjęcie następujących działań:

- dalsze prace nad istniejącymi przepisami dotyczącymi danych rolniczych, zarówno statystycznych, jak i administracyjnych, aby lepiej odpowiadały one potrzebom w zakresie danych dla wskaźników rolno-środowiskowych;
- tam, gdzie to stosowne, określenie i opracowanie nowych ankiet UE, w szczególności w odniesieniu do praktyk w zakresie prowadzenia gospodarstw rolnych oraz wykorzystania zasobów stosowanych w rolnictwie;
- badania, w kontekście trwającego procesu aktualizowania Sieci Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (Farm Accountancy Data Network – FADN), nad możliwościami usprawnienia i poszerzenia wykorzystania FADN w odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie na raporty i analizy rolno-środowiskowe;
- w razie konieczności, poprawa i zatwierdzenie ram modelowania;
- dalsze poszukiwania lepszych wskaźników różnorodności biologicznej, siedlisk i krajobrazów rolniczych;
- badanie możliwości gromadzenia lepszej jakości danych:
 - z systemów monitorowania stanu środowiska, w szczególności zgodnie z dyrektywą dotyczącą azotanów, ramową dyrektywą wodną oraz dyrektywą dotyczącą ptaków i dyrektywą siedliskową;

- za pomocą metod określania przestrzennego (np. redystrybucji danych rolniczych przekazywanych na poziomie administracyjnym innym jednostkom geograficznym) i innych technik związanych z danymi przestrzennymi (np. ankiet na danych obszarach, metod georeferencyjnych);
 - od niepublicznych dostawców danych (np. ze wspólnej paneuropejskiej bazy monitoringu ptaków); może to wymagać konsolidacji i ujednolicenia istniejących zbiorów danych celem zwiększenia ich przejrzystości i jakości;
 - poprzez inne inicjatywy europejskie, np. Globalny monitoring środowiska i bezpieczeństwa (Global Monitoring for Environment and Security – GMES) oraz Infrastrukturę Informacji Przestrzennej w Europie (Infrastructure for Spatial Information in Europe – INSPIRE);
 - poprzez Globalną Sieć Systemów Obserwacji Ziemi (Global Earth Observation System of Systems – GEOSS);
- wzmocnienie koordynacji z innymi działaniami w zakresie wskaźników¹³.

6.3. Ustanowienie stałej i stabilnej procedury dla celów długoterminowego funkcjonowania systemu wskaźników

Zdefiniowanie odpowiednich wskaźników, metod obliczeń i źródeł danych stanowi jedynie część działań niezbędnych do stworzenia systemu informacyjnego dla procesu monitorowania włączenia problematyki ochrony środowiska do polityki.

W celu ustanowienia w pełni operacyjnego systemu służącego do różnych celów polityki konieczne jest przekształcenie krótkofalowych działań podejmowanych w ramach projektu IRENA w stabilny proces systematycznego gromadzenia danych niezbędnych do opracowania, zestawienia, zachowania i aktualizacji wskaźników. Wymaga to stworzenia stałej i stabilnej procedury pod kierownictwem Eurostatu opartej na ścisłej współpracy z urzędami statystycznymi państw członkowskich oraz ministerstwami rolnictwa i środowiska, a także współpracy z innymi organami europejskimi (np. EOG).

W kontekście przyszłego opracowywania wskaźników na poziomie wspólnotowym stworzenie takiej procedury powinno stanowić zadanie priorytetowe. Zadanie to obejmuje określenie i przydzielenie instytucjom partnerskim wyraźnych obowiązków w zakresie stałego zarządzania nowym systemem informacyjnym, bez tworzenia nowych struktur biurokratycznych.

Komisja proponuje:

- ustanowienie stałej i stabilnej procedury dla celów długoterminowego funkcjonowania systemu wskaźników. Jest to projekt długoterminowy wymagający wsparcia i pełnego uczestnictwa oraz zaangażowania państw członkowskich, w szczególności w zakresie gromadzenia i przekazywania niezbędnych danych..

¹³

Patrz ostatni ustęp punktu 3.1.

ZAŁĄCZNIK

Projekt skonsolidowanego zestawu wskaźników rolno-środowiskowych

DPSIR		Nr	Wskaźnik	Etap opracowania	Główne wymagania w zakresie ograniczeń/ulepszeń ¹ (X)				
Dziedzina	Poddziedzina				Dopracowanie na poziomie konceptualnym	Ulepszenie modelu	Dostępność danych regionalnych	Jakość danych ²	
								S	I
Reakcje	Polityka publiczna	1	Zobowiązania rolno-środowiskowe	B					X
		2	Obszary rolne objęte siecią Natura 2000	A					X
	Technologia i umiejętności	3	Poziom wykształcenia rolników oraz wykorzystanie usług doradczych dla rolników w zakresie ochrony środowiska	A/B	X				X
	Sygnały i nastawienie rynkowe	4	Obszary zajęte pod uprawę produktów organicznych	A					
Siły sprawcze	Wykorzystanie zasobów stosowanych w rolnictwie	5	Zużycie nawozów mineralnych	B			X	X	
		6	Zużycie pestycydów	C			X	X	
		7	Irygacja	A					
		8	Zużycie energii	B	X		X	X	
	Użytkowanie gruntów	9	Zmiana sposobu użytkowania gruntów	B			X		
		10	Metody uprawy roślin/hodowli zwierząt gospodarskich	B	X			X	
	Prowadzenie gospodarstwa rolnego	11	Praktyki w zakresie prowadzenia gospodarstw rolnych	B/C	X		X	X	
	Tendencje	12	Rolnictwo intensywne/ekstensywne	A				X	
		13	Specjalizacja	A					
		14	Ryzyko zaprzestania działalności rolniczej	C	X	X			

Projekt skonsolidowanego zestawu wskaźników rolno-środowiskowych (kontynuowany)

DPSIR		Nr	Wskaźnik	Etap opracowania	Główne wymagania w zakresie ograniczeń/ulepszeń ¹ (X)				
Dziedzina	Poddziedzina				Dopracowanie na poziomie konceptualnym	Ulepszenie modelu	Dostępność danych regionalnych	Jakość danych ²	
								S	I
Naciski i korzyści	Zanieczyszczenie	15	Bilans azotu brutto	B			X		X
		16	Ryzyko zanieczyszczenia fosforem	Nowy	X	X	X	X	X
		17	Ryzyko zanieczyszczenia pestycydami	Nowy	X	X	X	X	
		18	Emisje amoniaku	B		X	X	X	X
		19	Emisje gazów cieplarnianych	A					X
	Wyczerpanie zasobów	20	Pobór wody	C			X		X
		21	Erozja gleby	B	X	X			
		22	Różnorodność genetyczna	C	X		X		X
	Korzyści	23	Obszary rolnicze o wysokiej wartości przyrodniczej	C	X				
		24	Produkcja energii odnawialnej	B	X		X	X	X
Stan/Wpływ	Różnorodność biologiczna i siedliska	25	Kształtowanie się populacji ptaków krajobrazu rolniczego	B			X		X
	Zasoby naturalne	26	Jakość gleby	C	X		X		X
		27.1	Jakość wody – zanieczyszczenie azotanami	B			X		X
		27.2	Jakość wody – zanieczyszczenie pestycydami	B			X		X
	Krajobraz	28	Krajobraz – stan i różnorodność	C	X	X	X	X	X

¹

Dalsze informacje na temat opisu i pomiarów wskaźników oraz wymaganych ulepszeń znajdują się w załączniku 2 do dokumentu roboczego służb Komisji.

²

Źródła danych wymagające dopracowania: S = statystyczne źródła danych (np. ankieta dotycząca struktur gospodarstw rolnych), Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (FADN); I = inne źródła (np. dane administracyjne, roczne sprawozdania z postępów w zakresie wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich).